

KOTIMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA GRANSKNING AV INHEMSK LITTERATUR

RISTO HYVÄRINEN: *Sveitsin puolueettomuus*. Helsinki 1963. Kustannusosakeyhtiö Tammi. 93 sivua.

Valtiotieteellisen Yhdistyksen sarjassa »Politiikan tutkimuksia» ilmestynyt valtiotieteen tohtori, yleisesikuntamajuri Risto Hyvärisen tutkimus on tulos hänen Sveitsiin suorittamastaan tutkimusmatkasta ja julkaistu aikaisemmin Sotilasaikakauslehden joulukuussa 1961 ilmestyneissä numeroissa 349—350.

Tutkimus jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä on tarkasteltu puolueettomuuden luonnetta yleensä sekä annettu lukijalle Sveitsiä koskevia perustietoja. Toisessa on luotu historiallinen katsaus Sveitsin puolueettomuuden syntyyn ja kehitykseen sekä sen jälkeen perusteellisesti tarkasteltu Sveitsin puolueettomuutta toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen. Kolmannessa ja ehkä mielenkiintoisimmassa osassa tekijä yleisesti tarkastelee puolueettomuuden edellytyksiä, ja luonnetta nykyhetken kahtia jakautuneessa maailmassa.

Suomen oman puolueettomuuspyrkimyksen kannalta teos on erityisen mielenkiintoinen. Siinä todetaan, että valtioiden puolueettomuudesta eli neutraalisuudesta puhuttaessa voidaan tarkoittaa kansainväliseen oikeuteen tai kansainväliseen politiikkaan liittyviä toimenpiteitä eli asenteenottoja. Pysyvä neutraalisuus, joka estää sen omaksuneen valtion osallistumisen mihinkään sotaan, erotetaan neutraalisuudesta yhden käynnissä olevan sodan aikana, jota ehkä hieman epäonnistuneesti kutsutaan satunnaiseksi. Neutraalisuuden valitseminen politiikaksi ei näet tarvitse olla satunnaista, vaikka valinta koskee vain yhtä kertaa. Ehkä siis saattaisi puhua kertaneutraalisuudesta pysyvän neutraalisuuden vastakohtana.

Tekijä toteaa, että pysyvä neutraalisuus asettaa velvoituksia asianomaisille valtioille jo rauhan aikana, kun taas kertaneutraalisuutta noudattavan valtion toimintavapaus on kansainvälisen oikeuden mukaan rajoittunut vain kyseessä olevan sodan ajaksi.

Kolmantena ryhmänä esiintyvät sitten sellaiset valtiot, jotka rauhan aikana ilmoittavat harjoittavansa puolueettomuuspolitiikkaa olematta pysyvästi neutraaleja. Hyvärinen toteaa, että valtio ei kansainvälisessä politiikassa saata olla puolueeton siinä mielessä, että se voisi jäädä sen ulkopuolelle, kuten on mahdollista jäädä sodan ulkopuolelle. Sen sijaan voi pikku valtio pyrkiä jättäytymään suurvaltojen keskinäisten ristiriitojen ulkopuolelle, joka oikeus on Suomelle tunnustettu Neuvostoliiton kanssa solmitussa yhteistyö- ja avunantosopimuksessa.

Poliittisen puolueettomuuden edellytyksiä on mielenkiintoisella tavalla eritelty teoksen viimeisessä luvussa. Se on pikkuvaltioiden politiikkaa, joka on mahdollista vain suotuisissa olosuhteissa alueilla, joilla suurvaltojen vastakohtaisuus tasapainottuu. Se ei saa olla tunteenomaista, koska suurvallat eivät luota aatteellisten näkökohtien ohjaamiin poliittikkoihin ja se on varmistettava riittävän lujan puolustuslaitoksen avulla. Vain harvinkainen itsekkyys voi pitää pikkuvaltion suurvaltakonfliktien ulkopuolella.

Poliittisen puolueettomuuden vaikutusrajat jäävät tutkimuksessa hieman epämääräisiksi. Valtio harjoittaa niin rauhan kuin sodan aikana

- poliittista,
- sotilaallista,
- taloudellista ja
- ideologista toimintaa.

Rauhanaikaisen puolueettomuuspolitiikan esitetään toisinaan ulottavan vaikutuksensa kaikille näille aloille. Tämä pitää vain rajoitetusti paikkansa, sillä perusluonteeltaan on puolueettomuuspolitiikka samoin kuin neutraalisuus sotilaspoliittista asennoitumista. Tämä nähdään tilanteessa, jossa oletetaan sotien asekehityksen vuoksi loppuneen. Voiko puolueettomuuspolitiikkaa harjoittava valtio silloin luopua osallistumisesta sellaisiin rauhanomaisiin ratkaisuihin, jotka muuttavat maailman nykyisiä poliittisia ja taloudellisia järjestelmiä sekä lopuksi ehkä siirtävät rajojakin? Täydellistä puolueettomuutta valtio voi noudattaa vain ulkopuolisten järjestelmien suhteen. Järjestelmässä, jonka sisällä se itse on, se joutuu tavalla tai toisella asennoitumaan.

Rauhanajan puolueettomuuspolitiikan perussisältö on se, että sitä harjoittava valtio ei solmi sotilassopimuksia, jotka sisältävät molemminpuolisen avunannon eikä muutenkaan suorita sellaisia sotilaallisia toimenpiteitä, jotka on selvästi kohdistettu jotakin ulkovaltaa vastaan. Se asettaa siis puolueettomuuteen pyrkivälle valtiolle varsin jyrkät sotilaspoliittiset rajat, mutta jättää sille vapaammat kädet poliittisesti, taloudellisesti ja ideologisesti. Mahdolliset sopimukset, geopoliittinen sijainti sekä oman kansallisen edun vaatimukset astuvat etusijalle näitä kysymyksiä harkittaessa. Ruotsi on puolueettomuuspolitiikassaan menestyksellä noudattanut näitä suuntaviivoja.

Myös pysyvästi neutraaliksi julistettu Sveitsi on sotilaspolitiikkaa lukuunottamatta pyrkinyt säilyttämään itsellään toimintavapauden. Se on jyrkän puolueeton sotilaspoliittisesti ja pitkälle puolueeton ulkopoliittisesti — sehän ei tästä syystä ole edes liittynyt Yhdistyneisiin Kansakuntiin mutta taloudellisesti ja ideologisesti se on mennyt pitkälle yhteistoiminnassaan NATO-maiden kanssa. Sveitsin presidentti Petitpierre on ideologisesta puolueettomuudestaan lausunut Sveitsin parlamentissa vuonna 1953: »Se ideologinen vastakohtaisuus, joka jakaa maailman kahtia, jää meille ideologiseksi konfliktiksi. Meidän kommunisminvastainen asennoitumisemme on tunnettu. Meidän hallitseva poliittinen aatteemme on suvaitsevaisuus, koska näemme uskonnollisessa ja aatteellisessa fanaattisuudessa ja kansallisissa intohimoissa esteen kansojen ja ihmisten väliselle rauhalle. Sen vuoksi olemme vakuuttuneita, että kommunismin rajoittumaton laajentumishalu ja sen esille tuoma käsitys, jonka mukaan — huolimatta tilapäisen rinnakkaiselon välttämättömyydestä — ei ole olemassa mitään valintamahdollisuutta kapitalistisen ja kommunistisen järjestelmän välillä, ovat nykyään tosiasiaa tärkeä este rauhan palauttamiselle.»

Koska on kyse voimakkaaseen puolustuslaitokseen nojaavasta pysyvästä puolueettomuudesta, olisi odottanut teoksesta löytävänsä myös yksityiskohtaisempia tietoja Sveitsin puolustusvoimien kokoonpanosta, vahvuudesta ja aseistuksesta. Nyt ne on poimittava eri luvuista.

Tekijä mainitsee kirjoittaneensa tutkimuksensa sitä silmällä pitäen, että meillä suomalaisilla olisi siitä hyötyä yrityksissämme kehittää ulkopoliittista ajattelutapaamme sekä etsiessämme keinoja kansainvälispoliittisen toimintavapautemme säilyttämiseksi ja lisäämiseksi. Hän on hyvin onnistunut tuomaan esiin Sveitsin puolueettomuuden geopoliittisiin olosuhteisiin pohjautuvan erityisluonteen, mutta samalla myös korostamaan niitä yleisiä näkökohtia, jotka kaikkien puolueettomuuspolitiikkaa harjoittavien valtioiden on syytä ottaa huomioon. Tutkimukseen sisältyy myös lukuisasti sellaisia viitteitä, jotka voivat osoittaa hedelmällisiksi meidän ulkopoliittikkamme kannalta tärkeätä puolueettomuuskysymystä edelleen tutkittaessa.

K. Killinen